

POPOUTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na oceno poslane knjige se ne vračajo. — Spisi in dopisi naj se blagovoltijo pošiljati (frankirani) uredništvu; naročnine, oznanila in reklamacije pa upravnistvu: Reiserstrasse 8 v Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne vrste, če se enkrat natisne 15 kr.

Vsebina. Vabilo na naročbo. — Novo leto! — Kako naj slovenska mladina obhaja 40letni spomin vladarstva Njih Veličanstva Franca Jožefa I. — Marka Fabija Kvintiljana governiški pouk. — Železo. — Književna poročila. — Dopisi. — Razne stvari. — Listnica. — Inserati.

Vabilo na naročbo za 1888. leto.

S pričujočo številko nastopi „Popotnik“ 9. leto svojega potovanja.

Kakor do sedaj bode tudi v prihodnje zvesto pomagal orati ledino narodnega šolstva ter budit in pospeševati narodno in stanovsko zavest med slovenskim učiteljstvom. Ob jednom bode gojil tudi mejsebojno bratovsko vzajemnost in vselej podpiral oni del našega učiteljstva, ki teži po združenju vseh slovenskih tovarišev v osredno učit. društvo, katero ima biti sredotočje našega duševnega gibanja. „V slogi je moč!“ Kdor je tega prepričanja, naj se oklene „Popotnika“ ter z njim dela v prid narodnega šolstva in učiteljstva njegovega!

Upamo, da nam ostanejo naši dosedanji prijatelji — sotrudniki in naročniki — zvesti podporniki tudi v novem letu ter da se njim pridruži še mnogo novih blagih podpornikov.

Le tako nam bode mogoče nalogo svojo po vsem zvesto izvrševati.

„Popotnik“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca in stoji

za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr.

Naročnina se predplačuje in se list na up nikomur ne bode pošiljal.

Prosimo toraj, da se vsak, kdor „Popotnik“ želi nepretrgano prejemati, vsaj do 5. februarja oglasi oziroma naročnino ponovi, kajti list se bode zanaprej le v tolikih izvodih tiskal, kolikor se je naročnikov oglasilo.

Vse drugo je razvidno na čeln listu.

Veselo in plodonosno novo leto!

Uredništvo in upravnistvo.

Novo leto!

Novo leto, ki je pred par dnevi nastopilo in katero je vse takó slovesno obhajalo, sicer ni naše novo leto. — Nam učiteljem pričanja se novo leto takrat, ko se vračajo lastavice v domovje svoje, tedaj, ko v zapuščene šolske izbe zopet prihaja mladež naša, vesela in živa ko vselej.

Današnej štev. je pridjano Kazalo in naslovni list lanskega „Popotnika“

Če zunaj polje, log in travniki praznujejo in kadar se odrasčeni pripravljajo na dolgo, hudo zimo —, tačas odpró se vrata šolskega poslopja in vánj vsuje se polno mladih ljudij, vánj se zdaj pretaka novo življenje. V prej takó tihotnih prostorih zdajci zavlada je živahnost, v njih kraljujeta sedaj veselost in živost dan za dnevom daleč tjá preko puste, dolgotrajne zime.

To je šolsko novo leto.

Pa ker tudi Vi veliki ljudjé, vi očetje in matere, obhajate novo leto, — zato hoče z Vami vred isto praznovati tudi šola ter Vam izreči svoja najboljša in pristréna voščila. Le par trenutkov slušajte šole glas, nikdo Vam boljšega želeti ne more, nego šola.

Ona želi: „Bog Vam ohrani najljubše, kar imate na tej zemlji, telesno krepko ter duševno čilo in nepopačeno do konca dnij!“

In drugega nič?

Ne, drugega nič!

Li ne veste, kaj Vam je najljubše tu na svetu? — Ta Vam želi zdravja, óni denarja in posvetnega blagá, zopet drugi častnih služeb in dostojanstev; a šola želi, da Vam Bog ohrani največji zaklad — Vaše otroke.

Povejte, ali bi za vse posvetno bogastvo, čast in zdravje dali svojih otrok? Se-li nahajajo kje stariši, katerim bi otroci ne bili nad vse najljubši? — In ravno zató, ker Vam roditeljem nič drugega na svetu ne more takó dragocén zaklad biti, nego Vam so otroci: uprav zato Vam i nobena druga želja ne more biti takó velika in imenitna, nego je óna, ki jo Vam izrazuje šola. In želja le-ta izvira prav iz srcá! Tega ste lahko uverjeni! Vsaj so Vaši otroci tudi otroci šole, vsaj jih šola pripomore dovesti na pravo pot — življenja!

Dragi očetje in matere! Vam in Vašim otrokom nihče ni bolj odkrito-srčen prijatelj, nego šola, nego učitelj. Zaupajte učitelju ter delujte soglasno z njim! Če mu bodeite zaupali, ter ga podpirali v njega poštenih namérah, — potem se Vam sigurno izpolni največja želja, ki jo gojite v svojem osrčju: Otroci Vaši ostali bodo čvrsti na duhu in telesu tudi v tem novem letu!

A. Gradišnik.

— 20 —

Kako naj slovenska mladina obhaja 40letni spomin vladarstva Njih Veličanstva Franca Jožefa I.

Dne 2. decembra t. l. bode minolo 40 let, odkar je Njih Veličanstvo, naš presvitli cesar Franc Jožef vzel v svoje roke državno krmilo v mogočni in dragi nam Avstriji. Kakor je obče znano, se to pač ni zgodilo v ugodnih in prijetnih okolščinah, temveč v času jako burnem in nemirnem, v času, ko je povsod vse kípelo in vrelo, v času, ko so naši državi pretile velike nevarnosti od znotraj in od zvanaj. Pa naš presvitli cesar se vkljub svoji še nežni mladosti, bil je namreč takrat mladeneč še le v 18. letu svoje starosti, vseh teh nevarnosti ni ustrašil, temveč je zaupajoč v božjo pomoč in pa zanašajoč na znano udanost, ljubezen in hrabrost svojih narodov možato in neustrašljivo zasedel prestol slavnih svojih prednikov.

Od tiste dobe se je naš presvitli vladar neprestano trudil, da se ohrani starodavna moč, veljava in slava naše Avstrije in priznati moramo, da se mu je to, vkljub mnogobrojnim in strahovitim sovražnikom, tudi za vsega posrečilo, kajti se je Avstrija do današnjega dne ohranila mogočna in slavna in zavzema gotovo jako odlično mesto v številu svetovnih velesil.

Zlasti pa se je naša domovina pod slavnim vladarstvom presvitlega sedajnega cesarja znotrajno skoraj popolnoma preustrojila; ter je v tem oziru tako napredovala, kakor nikdar popred. Naš ljubljeni vladar pa je bil vselej prvi in uajmogočnejši pospešitelj vsega, kar se mu je zdelo, da bi zamoglo povzdigniti veljavo, moč in slavo cele države, pa tudi srečo in blaginjo njemu v vladarstvo izročenih narodov.

Vsak, kdorkoli se ozre po širni naši domovini, bode moral priznati, da so razni narodi, prebivajoči pod žezlom slavne Habsburške hiše, da-si se razlikujejo po jeziku in šegah, v zadnjih desetletjih, vsak po svoje silno napredovali in napredujejo še sedaj. In če prašamo, kdo je bil tisti, ki je vstvaril ugodna tla temu vsestranskemu napredku, tedaj moramo reči, da nihče drugi, nego naš predragi sedajni vladar, on, ki je vselej vse svoje narode enako cenil, ljubil in častil, on, ki je toraj tudi vsem dal in dovolil sredstva, s pripomočjo katerih se je bilo mogoče povzdigniti v splošni človeški omiki. Nja človekoljubno srce je bilo, katero je razne narode v njih raznovrstnih, občeekoristnih in naprednih početjih in dejanjih vedno podpiralo ter jim tako pripomoglo, da so se v kratkih letih v vseh strokah človeškega uma tako visoko popeli.

Zato se pa tudi ni čuditi, ako avstrijski narodi porabijo vsako ugodno priliko, da ljubezen, zvestoba in udanost, katero gojé v svojih srcih do presvitle vladarske hiše, tudi očitno pokažejo. Taka prilika ponudila se je leta 1879., ko je Njih Veličanstvo obhajalo svojo srebrno poroko, in taka ugodna prilika ponuja se tudi letos, ko bode minulo 40 let, odkar naš presvitli, sedajni vladar vodi državno krmilo. Vsi avstrijski narodi se toraj že sedaj pripravljajo na to, da bodo ta spomin kolikor mogoče dostojno obhajali.

Njih Veličanstvo samo se je račilo izraziti o tem, ter podati znamenit migljaj, kako da želi, da se ta spomin obhaja, namreč ne toliko s prirejevanjem dragocenih in veličastnih slovesnosti in hrupnih obhodov, pač pa z ustanovljenjem dobrodejnih in človekoljubnih naprav, zavodov, vstanov itd.

Te prevzvišene besede Njih Veličanstva so pač živi izraz Njih blagosti in milosrčnosti, in tiste prav očetovske ljubezni, od katere nam vsaki dan donaša novih dokazov; te preblage besede so dejanski izraz tiste milobe, ljubezni in naklonjenosti do svojih podložnikov, katera tako rada in vsikdar pomaga pri raznovrstnih človekoljubnih početjih, katera je vselej pripravljena olajšati trpljenje, bedo in nepričakovano nesrečo narodov; le te preblazene besede so najčistejši vir najplemenitnejšega očetovskega srca, tistega srca, ki tako goreče bije za srečo narodov, tistega srca, ki ne osrečuje le sedajne svoje otroke, ampak hoče, da bodo te ljubezni deležni tudi še pozni potomei.

Gotovo si bode tudi slovensko ljudstvo, katero je svojemu ljubljenu vladarju čez vse zvesto in udano,*) po vseh svojih močeh prizadevalo, da do-

*) Vsako nasprotno sumničenje in naj pride od koderkoli ni le po vsem izmišljeno in neresnično, ampak tudi prav zlobno.

stojno obhaja ta spomin ter tako radost, ki mu polni srca, tudi javno pokaže. Zato je treba že sedaj premišljevati, na kaki način hoče naš narod ta spomin obhajati, tako, da se bode z ene strani to strinjalo z velikodušnimi intencijami Njih Veličanstva, z druge pa, da se spomin na to leto v nas trajno ohrani.

V raznih krajih se bodo v ta namen prerejevale, kakor je to lepo in običajno posebne slovesnosti, katerih se bode, poleg odrašenih ljudi udeleževala zlasti šolska mladina. Take slovesnosti so gotovo vse hvale vredne, kajti podajajo premnogo prav ugodnih prilik, kakor patriotični nagovori, deklamacije, pesmi itd., po katerih se mladina že v svojih nežnih letih navdušuje za blagor in srečo svoje domovine, pri takih svečanostih je mnogo priložnosti, da se v sprejemnih mladih srcih vnema čista in goreča ljubezen, zvestoba in vdanost do presvitlega deželnega gospoda. Vendar so pa te slovesnosti nekako omejene na kraje, kjer je ljudstvo toliko imovito, do malih doneskov, katere je treba v ta namen žrtvovati, ne občuti preveč, ali na kraje, kjer se nahajajo premožni posamezniki, pravi prijatelji mladine, ki iz ljubezni do nje ali že vse, ali pa vsaj večino vseh stroškov prevzamejo ter tako pripomorejo, da je mogoče prirediti dostojno slovesnost.

V drugih krajih zopet, in takih ni malo število, je pa dostikrat ves trud zastoj, kajti tudi pri najboljši volji ni mogoče zbrati toliko novcev, da bi se zamogli pokriti troški za tako slovesnost. Pa tudi še drugi raznovrstni zadržki so, ki vsako tako domoljubno početje že v kali zadušijo.

Vendar je pa želeti, da bi se spomin na 40letno vladanje Njih Veličanstva obhajal povsod po Slovenskem, pri vsaki šoli, tudi v krajih, kjer prebivalci niso toliko premožni, da bi zamogli prirejati dragocene slovesnosti. Že leta 1879. so se v spomin srebrne gostije Njih Veličanstva sadila raznovrstna drevesa, ki bodo ljudstvo še v poznih letih na tiste vesele svečanosti spominjala. Kar se je takrat godilo le tu in tam, to se naj letos godi povsod, pri vsaki, tudi pri najbolj osamljeni šoli v gorah.

Mislím, da se bode na ta način 40letni spomin prav lahko obhajal povsod in to ravno tako veličastno, kakor dostojno, ter se bode to tudi povsem vjemalo s preblagimi intencijami Njih Veličanstva. Drevesa, ki se bodo bolj ali manj svečano v navzočnosti šolske mladine in drugih prebivalcev posadila, spominjala bodo ljudstvo leta in leta na ta veličastni dan; ona bodo razveseljevala še pozne naše naslednike, donasajóča jim preobilnih koristi; ona bodo pa tudi okrasila zemljo, koje vladar je njih Veličanstvo, naš presvitli cesar. Ako bodo vse šole po Slovenskem na ta način 40letni spomin obhajale, potem bode tudi pomen teh slovesnosti toliko večji, kajti postavilo se bode po naših pokrajinah na tisoče spomenikov v proslavo tega leta.

Sudè se pa lahko različna drevesa, kakor lipe, sadno in drugo drevje. Lipa je že sama po sebi veličastno in pomenljivo drevo; ako se je pa le-ta še vsadila o posebni slovesnosti na primernem prostoru pred šolo, cerkvo ali v sredi vasi, na prijaznem gričku itd., tedaj je njen pomen toliko večji. Po opustošenih goličavah bode morebiti kazalo, zasaditi nekoliko iglovcev ali drugih gozdnih dreves. Pred vsem pa si dovoljujem opozoriti na sadna drevesa in želim, da bi se zlasti teh prav mnogo posadilo.

Sadna drevesa so postala pri nas skoraj najimenoitnejši faktor v narodnem gospodarstvu; ona niso le pravi kinč vsakega kraja, ampak donašajo v svojem času tudi neizmernih koristi in so toraj radi tega vredna, da jih z vso marljivostjo gojimo in sadimo.

Koliko dreves se naj pri vsaki šoli vsadi, to naj določijo dotičniki sami. Po nekaterih krajih bode zadostovalo, ako se vsadi morebiti samo eno ali dve drevesi, drugod se jih bode vsadilo 5, 10, 20 in mogoče, da še več. kakor bodo to namreč dopuščale dotične okolščine. Odločijo pa se naj v ta namen primerni prostori, bodi si v bližini šole ali cerkve, na občinskem zemljišču, v sredi vasi, trga ali mesta, ob cestah in še drugod. Pa tudi obširni sadovniki, drevoredi in logi se lahko v spomin tega leta zasadé.

Primerno število, zlasti sadnih dreves, pač menda ne bode pretežavno dobiti. Kjer so pri šolah že ustanovljeni šolski vrti, tam se bodo vzela iz njih, kjer pa teh ni, tam pa se nekaj dreves iz dobrih in zanesljivih drevesnic naroči. Res, da bodo ta drevesa nekaj veljala, pa mislim, da je ni šolske občine pri nas, ki bi bila tako revna, da bi niti tako neznatnega zneska v ta preblagi namen ne mogla žrtvovati.

To so moje misli o praznovanju 40letnega spomina, odkar vlada Avstrijo naš presvitli sedajni cesar. Veselilo me bode, ako padejo le-te besede na rodovitna tla in ako najdejo prijazen odmev v srcih mojih sodrugov, kajti sem potem prepričan, da se bode vsak gotovo kolikor mogoče potrudil, da se te misli tudi vresničiijo. Tako se bode pri nas postavilo na tisoče spomenikov, ki bodo ljudstvo vedno spominjali na pomenljivo letošnje leto, ter bodo v njegovih srcih neprestano vzbujali domovinska čutila ljubezni in vdanosti do presvitlega vladarja in cele Habsburške hiše.

Šolski vodje pa se naj začasa o tej zadevi pogovoré z raznimi občani, kakor tudi še posebno z udi krajnega šol. sveta, da si zamorejo potem v krajih, v katerih doma nimajo dreves, ista pravočasno naročiti iz drugih drevesnic.*) Da-si tega svojega mnenja nikomur ne vsiljujem, tako vendar želim, da bi imele moje besede mnogo vspela in božjega blagoslova.

Domovini v korist in čast, pomenljivemu letošnjemu letu pa v trajno proslavo!

F. Praprotnik.

Marka Fabija Kvintilijana govorniški pouk.

Iz latinskega jezika preložil prof. Fr. Brežnik.

(Dalje.)

Etimologijo, ki izvor besedij preiskava, je Cicero notatio imenoval, ker se pri Aristotelu za njo nahaja ime σύμβολον, kar pomenja znamenje; kajti

*) Tistim, kateri si bodo v ta namen naročevali sadna drevesa, svetujem, da se obrnejo do princ Rudolfovega sadjarskega društva pri sv. Jurji ob južni železnici, ali pa do ravnateljstva sadjarske šole v Mariboru. Nekoliko dreves bi se pa tudi pri meni še dobilo. Razun teh, je še več drugih zanesljivih drevesnic, ki bodo dotičnim naročilom gotovo rade ustregle.

natančne prestave verbiloquium se je celo Cicero, ki jo je skoval, ogibal.¹⁾ Nekateri, bolj oziraje se na njen posel, jo imenujejo *originatio* (izvod besedi). Nje se v časih treba poslužiti, kolikorkrat stvar, o katerej se govori, pojasnjenja potrebuje; kakor hoče n. pr. M. Celij²⁾ dokazati, da je pošten človek, ne ker je zmeren, (kajti tega se še zlagati ni mogel) ampak ker je mnogim koristen — *fructuosus* — od koder se beseda *frugalitas* izvaja. Torej je etimologija pri definicijah na svojem mestu. Večkrat poskuša barbarske besede od pravih ločiti n. pr. če se vpraša je-li se mora *Scilia* imenovati *Triquetra* ali *Triquetra* ali se pravi meridiem ali medidiem, in drugo, kar navadi služi. A ona obsega veliko učenost, bodi si da besede grškega početka razpravljamo, ki so mnogoštevne in se posebno po eolsko (kateremu razrečju je naš jezik zelo podoben) pregibajo, bodi si, da iz znanja stare zgodovine imena oseb, krajev, narodov in mest preiskujemo, od kod da prihajajo n. pr. imena *Brutus*, *Publicola*, *Pythicus*? od kod *Latium*, *Italia*, *Beneventum*? Kaj pomenja *Capitolium*, hrib *Kvirinalski* in *Argiletum*.³⁾

Na vrsti so one manj važne besede, s katerimi se oni, ki se teh stvari učé, mnogo mučijo, ki pa se dajo malo izpremenjene na različen in mnogovrsten način do pravega pomena priversti, ako se namreč érke ali zlogi skrajšajo ali podaljšajo, pridenejo ali odvzamejo, ali prestavijo. Od tod zabredejo zlobneži v najgrše zasmehovanje. Naj se imenuje Konzul od posvetovanja ali sojenja (*consulëre*, *iudicare*); kajti tudi to so stari *consulëre* imenovali, od koder je še ostal pregovor: *Rogat boni consulas* t. j. imej za dobro. Senatu je utegnila starost ime dati, kajti udje se imenujejo tudi *patres*, in *rex* je *rector* in mnogo drugega, kar ni dvomljivo; takega izvoda tudi besedam *tegula* in *regula* in enakim ne bi odrekel. Naj se izvaja *classis* iz *calare*, *lepus* iz *levipes* in *vulpes* iz *volipes*: smemo pa tudi iz nasprotja nekatere besede izpeljavati kakor *lucus* (gaj), ker se vsled sence temen malo sveti (*luceat*, in *ludus* (šola), ker se v šoli čisto nič ne igra (*ludëre*) in *Ditis*,⁴⁾ ker ni nikakor bogat (*dives*)? Ali se tudi človek tako imenuje, ker je zemlje sin (*homo-humus*) — kakor da ne bi vse živali bile taistega početka, ali pa bi prvi ljudje prej zemlji kakor sebi ime dali bili — in besede (*verba*), ker zrak udarjajo (*aërem verberare*)? Idimo dalje: tako pridemo do tje, da se ima zvezda (*stella*) za kapljico luči (*stilla*); in vendar ne bi bilo lepo tvoritelja one etimologije, ki kot učenjak slovi, ravno na tem mestu mojega dela imenovati, kjer ga grajam.⁵⁾ Ki so take stvari v svoje spise sprejeli, so svoja imena sami vpisali; duhovito se je

¹⁾ *Etimologija* kaže, kako se prvotni in pravi (*ἐτυμολογία*) pomen besede iz debila najde. Pri Aristotelu je etimonologija le nauk o znamenjih, ker besede prirodno nobenega bistva nimajo.

²⁾ *Marka Celij* je bil zelo lahkomišljen človek, kar tudi Cicero (*pro Cael.* 19, 44) v zagovoru priznava.

³⁾ *Argiletum* je bil kraj blizu rimskega fora, kjer je bilo mnogo prodajalnic in delarnic. *Varo* (*L. L.* 4, 32) izvaja besedo iz *argilla* (ilovica), drugi iz *Argi letum*, oziraje se na smrt junaka *Arga* (*Verg. Aen.* VIII, 345).

⁴⁾ *Dis* ali *Ditis* je bil bog podzemlja. Rimljani so izvajali ime iz *dives* = bogat, ker ima zemlja vse bogastvo v svojem krilu in vse, kar se narodi, zopet v sebe vzame.

⁵⁾ Na koga da *Kvintilijan* misli, ni razvidno. Najbrže bo *Varo*.

Gaviju¹⁾ zdelo samee (coelibes) imenovati nebeščane (coelites), ker so prosti najtežjega bremena in je to mnenje podkrepil z dokazom iz grščine; on namreč trdi, da se iz ravno istega vzroka ἡτάρτοι imenujejo. Za njim pa Modest²⁾ v iznajdenosti ni zaostal, ker so bili, kakor meni, tisti, ki nimajo žene, po Celu³⁾ imenovani, kateremu je Saturn plodila odrezal. Elij⁴⁾ izvaja petuita (smrkelj) iz petere vitam (življenje iskati). Pa kdo ne bi za Varonom⁵⁾ oproščenja dobil, ki je hotel Cicerona (njemu je namreč pisal) prepričati, da je besedo ager (njiva) dobila ime, ker se na njej nekaj žene (agatur) in graculi (kavke), ker trumoma (gregatim) letajo, dočim je prva beseda navidezno iz grškega vzeta, druga pa po glasu ptice imenovana? Pa to se je moralo za toliko zaviti, da bi se kos (merula), ker sam leta, kakor mera volans imenoval. Nekateri se niso ustavljali vsega izvajanja besedij etimologiji prepustiti, kakor so tvorjeno po životni vnajnosti, kar sem že omenil, besede Longus in Rufus, po glasu pa stertēre in murmurare, tudi izvodne, kakor se velox po velocitas imenuje, sestavljene in premnoge tem podobne, ki imajo gotovo svoj izvor od drugod, pa teorije ne zahtevajo, katero bom v tem delu le pri dvomljivih rabil.

Iz starodavnosti vzete besede nimajo samo velikih braniteljev⁶⁾, ampak one dajejo govoru tudi neko vzvišenost in prijetnost; kajti one imajo i veljavo starodavnosti in ugajajo, ker so preminole, bolj kakor nove. Pa v tem je treba držati se prave mere, da se ne rabijo prepogosto in da niso čudne, ker nič tako ne sovražimo kakor lepotičenje; tudi naj se ne jemljejo iz najstarejših in pozabljenih časov kakor n. pr. toppe⁷⁾ (morda), antegerio (čez vso mero), exanclare (izčrpati, prenašati), prosapia (rod) in pesni Salijcev, katere so duhovniki sami komaj razumeli. Pa pobožna bojzljivost ne dopušča, spremeniti jih in ravno posvečenih besedij se je treba poslužiti; kako zelo napačen bi bil govor čegar največa vrlina je jasnost, ako bi potreboval tolmača. Kakor so tedaj izmed novih besedij najstarejše najboljše, tako tudi izmed najstarejših najnovejše.

Enako je treba z ozirom na veljavo postopati. Akoravno se namreč onemu dozdeva, da ni mogoče napake napraviti, ki tiste besede rabi, katere se nahajajo pri najboljših pisateljih, je vendar mnogo do tega ne samo, kaj so govorili, ampak tudi česa da so ljudi uverili. Kajti pri nas ne bi nihče trpel tuburchinabundus (požirajoč) in lurchinabundus⁸⁾ (požeruh), če prav je Kato porok,

¹⁾ *Gavij Bas* je bil jezikoslovec za časa cesarja Avgusta in je spisal *de origine verborum et vocabulorum* (Gell. II, 4, 3) in *de verborum significatione* (Macrob. III, 18, 2.)

²⁾ *Julij Modest* je bil Heginov oproščenec in precej učen jezikoslovec (Suet. gram. 20.)

³⁾ *Caelus* = *Uranus* je bil oče Saturnov.

⁴⁾ *Elij Stilo* je bil utemeljitelj jezikoslovnega raziskovanja pri Rimljanih. Cicero in Varo sta bila njegova učenca.

⁵⁾ V delu *de lingua latina*, katero je Ciceronu posvetil.

⁶⁾ Kvintilijan misli tukaj gotovo pred vsem na Vergila in Salusta.

⁷⁾ Toppe so rabili pisatelji starejše dobe kakor Nevij, Pakuvij in Ennij. Prvoten pomen besede je „tako“ — exanclare ali exantlare (ἐξαντλέω) pomeni izčrpati (kako tekočino), v prenesenem pomenu znamenjuje „pretrpeti“, „prenašati“. Besedo „prosapia“ = rodbina rabijo mimo starejših pisateljev tudi Cicero, Salust in Sveton.

⁸⁾ Lurco = požrešnik so v Kvintilijanovi dobi v obče rabili, a obliki lurchinabundus se Kvintilijan upira. Lodix = odeja je femininum, zato graja Kvintilijan Poljana, ker rabi besedo kot maskulinum.

tudi hos ludices (odeja) ne, dasi to Poljonu ugaja, tudi gladiola ne, in vendar je Mesala to rabil, tudi parricidatum ne, kar se pri Celiju skoraj neznosno vidi, tudi v oziru colli me Kalv¹⁾ ne bo prepričal, še oni sami bi to ne rabili več. Tedaj še ostaja navada govorjenja; kajti bilo bi skoraj smešno rajše onemu jeziku prednost dati, katerega so ljudje nekdaj govorili, nego onemu katerega sedaj govoré. In v resnici kaj je drugega stari jezik, kot navada po starem govoriti? Pa v tej stvari je potrebna razsodba in najpreje je treba določiti, kaj je navada govorjenja. Če se po tem, kar večina stori, imenuje, bode zelo nevarno pravilo dala, ne samo za govor, ampak posebno (kar je važnejše) za življenje. Od kodi bi prišlo toliko dobrega, da bi večini pravo dopadalo? Če se je tudi v državi vkoreninilo skubsti se, lase kodrati in v kopelih popivati, vendar ne moremo tega imenovati navado, ker se vse to graja; pa mi se kopljemo, se dajemo striči in popivamo po navadi; ravno tako se ne bo smelo v govorjenju to, kar se je pri mnogih kot napačno vgnezdilo, za pravilo govorjenja vzprejeti. Kajti, da ne omenim, kako neolikani navadno govoré, vemo vsaj, da je dostikrat ljudstvo v gledališču in vsa drhal v borišču (cirkuzu) barbarske glasove zagnala. Torej bom navado govorjenja imenoval soglasje olikancev, kakor navado življenja, soglasje poštenjakov.

(Dalje sledi.)

Železo.

Učna slika z ozirom na branje 102. v Drugem berilu.²⁾

I. Popis železnih rud.

Iz česa je ključ M? Iz železa. — Imenuj druge reči, ki so iz železa R! Žrebelj, rezilo, motika, lemež. — Od kod dobivamo železo S? Iz zemlje. — Da, iz zemlje. Železo se pa v zemlji ne najde čisto, ampak nahaja se v rudninah. Rudnine, iz katerih dobivamo železo, se imenujejo železne rude. Ponovi to L! Ti tudi B!

Najvažnije železne rude so: jeklenec (Spatheisenstein), rusi (rudeči), železovec (Rotheisenstein), magnetovec (Magneteseisenstein), rjavi železovec (Brauneisenstein). Imenuj jih še enkrat Č! Ti tudi M!

Tukaj na mizi vidite kose vsake imenovanih štirih železnih rud. Najprej bomo natančneje ogledali ter popisali

1. Jeklenec: Iz česa je sestavljen ta kos R? Iz teles, katera so omejena z ravnimi ploskvami. — Dobro. Vsako tako jeklenčevo, z ravnimi ploskvami omejeno telo se imenuje kristal. Koliko jeklenčevih kristalov vidite v tem kosu združenih L? Mnogo. — Tako skupino kristalov zovemo kopučo ali kristalni vzrastek (Krystalldruse). Kaj je kristal Ž? Vsako z ravnimi ploskvami omejeno jeklenčevo (rudninsko) telo se zove kristal. — Kaj je kopuča

¹⁾ Licinij Kale, izvrsten govornik v Ciceronovi dobi. Kvintilijan ga tudi v deseti knjigi (c. 1, 115) omenja: Juveni qui Calvum praeferrent omnibus.

²⁾ Zdi se mi potrebno, da se ta bralni odlomek obširneje obravnava, 1. ker ni drugače popolnoma razumljiv, 2. ker je železo toliko važno, da se mora obširneje pogovoriti.

M? Skupina jeklenčevih (rudninskih) kristalov. — Jeklenec se tedaj nahaja v zemlji v kristalih, je kristalizovan.

Tukaj vidite drug kos jeklenca. Opazujete tudi v tem kristale S? Ne, v tem jih ni. — Take kose imenujemo gručave (derb). Kakšen se tedaj še nahaja jeklenec v zemlji? Gručav? — Ako ta gručavi kos natanko ogledujemo, vidi se nam, kakor da bi bil sestavljen iz samih zrnc, pravimo, da je zrnat (körnig). Kakšen je toraj gručavi jeklenec Č? Zrnat. — Jeklenec se nahaja v zemlji — kakor vidimo — v kristalih ali gručav, gručavi je zrnat. Kakšen je ta kos po barvi G? Rujav. — Ta-le N.? Siv. — Kakšen je tedaj jeklenec po barvi P? Rujav ali siv. — Pojdi sem L! Poglej skoz ta kos! Skoz tega! Si kaj videl skoz? Ne. Jeklenec je neprozoren. — Pridi sem in potegni s tem kosom po pili Š! S tem M! Kako piše jeklenec L? Belo. — Črta, katero dobimo, ako z jeklenecem pišemo, se imenuje njegova raza (Strich). Kakšno razo ima toraj jeklenec A? Belo. — Poskusi raniti (opraskniti) jeklenčeva kosa z nohtom K! Kaj si našel. Se ne da raniti z nohtom. — Poskusi ju raniti z žrebljem Z! Kaj si zapazil. Se da raniti. — Kako trd je tedaj jeklenec D? Tako trd, da se ne da raniti z nohtom, a prav lahko z mehkim žrebljem. — Vzdigni jeklenčeva kosa R! Kako težka se ti zdita? Precej težka. — Da, jeklenec je precej težek. Ako bi imeli vodeno kocko, pa ravno tako veliko kocko iz jeklenca, videli bi, če bi dali obej kocki zaporedoma na tehtnico, da je jeklenčeva kocka blizo 4 (3·8)krat težja od vodene. Pravimo, jeklenec je blizo 4krat težji od vode. Kaj se pravi to M? — Jeklenec je zelo važna železna ruda. Največ ga je v Eisenerzu na Gornjem Štajerskem in v Hüttenbergu na Koroškem. Gora Erzberg pri Eisenerzu je blizoma iz samega jeklenca.

Ponavljanje:

Kaj smo se sedaj učili o jeklenec B? Se nahaja kristalizovan ali gručav. Kristali so združeni v kopuče. Gručavi jeklenec je zrnat. Jeklenec je največ rujav ali siv. Je neprozoren. Da belo razo. Je trd, da se ne da z nohtom, a prav lahko z mehkim žrebljem raniti. Je blizo 4krat težji od vode. Se nahaja v Erzbergu na Zgornjem Štajerskem in blizo Hüttenberga na Koroškem. Je zelo važna železna ruda.

Enako se popiše na podlagi neposrednega nazorovanja.

2. Rusi železovec: Kristalizovan ali gručav. Kristali v kopučah. Gručavi zrnat, plenost (listast) luskav (schuppig) ali vlaknat (faserig). Po barvi črnkast. Nekatere vrste se bliščé. Neprozoren. Da rudečo-razo. Trši od jeklenca, rani ga še le trd žrebelj. Nad 5krat težji od vode. (Kaj se to pravi?) Kristalizovani rusi železovec se imenuje železni sijajnik (Eisenglanz), plenasti ali luskavi luskavi železovec (Eisenglimmer), vlaknen pa rusi svitoglav (rother Glaskopf). Ako je z glino pomešan pravimo mu rusi glinovnati železovec (rother Thoneisenstein); če je prsten ter mehek, da lahko z njim pišemo, rusa kreda (Röthel). Rusi železovec se nahaja poleg jeklenca, pa tudi v Rablju na Koroškem, v Hrastju na Dolenskem in drugod. Rusi železovec je zelo izdatna železna ruda.

3. Magnetovec. Kristalizovan ali gručav. Kristali posamni ali vzrasli v kopuče. Gručavi zrnat. Barve je sivo-črne. Neprozoren. Raza sivo-črna. Trd kakor rusi železovec. Blizo 5krat težji od vode. Magnetovec (skoraj vsak kos)

ima to posebno lastnost, da železne mrvíce (pilovino = železni prah) na-se poteza in jih drži. To lastnost imenujejo magnetizem, in telesa, katera jo imajo, magneti. Kaj je tedaj magnetovec? Magnet. Zakaj? Magnetovec se po naših krajih redko kje najde. Pod Veliko kopo na severni strani Pohorja na Štajerskem so ga poprej kopali. Cele gore pa se ga nahajajo na Švedskem in Norveškem ter v Uralu in Sibiriji na Ruskem. Tam je magnetovec prevažna železna ruda, ker daje mnogo in prav dobrega železa.

4. Rjavi železovec. Se nahaja le gručav, nikdar v pravih kristalih. Namesto kristalov najdejo se razne posnemke (Nachahmung), posebno kroglaste, grozdaste in ledenim svetam podobne. Gručavi je vlaknen, jednat (dicht) ali prsten (erdig). Barve je rjave, malokdaj rjavočrne. Je neprozoren. Raza rjava. Nekateri kosi so trdi kakor jeklenec, drugi se dajo z nohtom raniti, še drugi celo med prsti razdrobiti. 3 — 4krat težji od vode, Vlaknen in črnkast rjavi železovec se imenuje rjavi svitoglav (brauner Glaskopf), jednati rjavi železovec (dichter Brauneisenstein); krogličaste posnemke imenujejo bobovec (Bohnenerz), z glino pomešane pa železna okra (Eisenoeker). Rjavi železovec se nahaja poleg drugih železnih rud. Nastaja povsod tam, kjer razpadajo železnastne rudnine. Okro lahko opazujemo skoraj v vsakem močvirju. Rjavi železovec je dobra železna ruda. Okra se rabi kakor barva.

II. Kako se dobiva železo iz železnih rud?

Vse železo, kar ga človek potrebuje in rabi, dobiva se iz teh štirih, otodi popisanih železnih rud. Rude se kopljejo v rudokopih, se razdrobé ter v plavežih v strašnem ognju raztopé. Plavež je iz neizgornih opek zidana, 8 — 16m visoka, zunaj stolpu podobna peč. Njeno dno se imenuje ognjišče. Od ognjišča navzgor je znotraj najprej ozka, potem do $\frac{1}{5}$ svoje visokosti vedno širja; od tod pa se proti vrhu zopet zožava. (Plavež se nariše.)

Ponovitev: a) v vprašanjih. Od kod dobiva človek železo S? Iz žel. rud. — Imenuj žel. rude. B! Kje se dobé rude? V zemlji. — Kaj se mora z rudami zgoditi, da se dobi iz njih železo C? V strašnem ognju raztopiti. — Kako se imenuje peč, v kateri se topé železne rude R? Plavež. — Iz česa je postavljen plavež? Iz neizgornih opek. — Kako visok je plavež M? 8 — 16m. — Čemu je od zunaj podoben S? Stolpu. — Kako se imenuje dno v plavžu Ž? Ognjišče. — Kakšna je notranja prostornina O? Spodaj ozka itd. — b) skupno: Povej vse, kar smo sedaj o železu, železnih rudah in plavežu slišali A!

Nov plavež se do vrha napolni z drvi in ogljijem. Potem se gorivo na ognjišču zapali. Ko ga nekaj pogori in se vsled tega na vrhu pogrezne, vsiplje se od zgoraj v plavež gori na gorivo razdrobljene železne rude. Na rudo potem ogljija, na ogljije zopet rude in tako naprej. Zapaljen plavž gori neprenehoma noč in dan 3 — 6 in še več let. (Ponovitev kakor zgoraj.)

Kak poldrugi meter nad ognjiščem se začne v strašnem ognju ruda topiti. Ogljije je do tod zgorelo. Raztopljeno železo in raztopljene kamene primesi pokaplja dol na ognjišče in se tam zbirajo; tekoče železo, ker je težje spodaj, tekoče primesi, ker so lažje, po vrhu. (Ponovitev kakor prej.)

Ko stoji raztoplina na ognjišču nekaj prstov visoko, prodere se na strani z dolgim železnim drogom z ilovico zamašena luknja. Skoz luknjo tečeta sedaj

raztopljeno železo in raztopljene kamene primesi v plitvo jamo pred plavžem, kjer se ohladita in skrepenita (strkneta) strkneta. Luknja se potem zamaši s kepo ilovice. (Ponovitev kakor zgoraj)

Primesi, katere se — ker so po vrhu — najpred skrepené, potegnejo delavci z dolgimi krevlji — kakor da bi posnemali s kiselega mleka površje — na stran, železo pa ostane v jami. Velika železna plošča v jami se razbije s kladivi v drobneje kose. Primes pa, katero imenujejo plavžarji troskev ali žlindro in katera ni prav za nobeno rabo (le pote nadelujejo tam pa tu z njo) zmečejo na stran. (Ponovitev kakor poprej.)

III. Koliko vrst železa razločujemo, lastnosti vsake vrste in za kaj se vsaka rabi?¹⁾

Železo, kakoršno priteče iz plaveža, imenuje se

1. Lito, sirovo ali presno železo. Trdo je, krhko, raztopljivo, na lomu zinato in se ne da ne kovati, ne variti.

Iz presnega železa vlivajo peči, cevi za vodnjake, ognjiščne račnje, plošče in obročke, za ognjišča kotle, kroglice, možnarje, stojala za svetilke itd. — Ponovitev

a) v vprašanjih: kako se imenuje železo, ki pride iz plaveža L! Kakšne lastnosti ima R? Kaj se napravlja iz presnega železa Š?

b) skupno: Pripoveduj, kar smo se učili o sirovem železu V!

Iz sirovega železa se pripravlja

2. kovaško železo, navadno tako, da se sirovo železo v posebnih pečéh zopet raztopi in na — ali skoz raztopljeno s vso silo piše zrak. Tako postane testato in vlečno. Dene se potem pod kladivo, da se raztolče v palice ali plošče. Kovaško železo je mehko, gibko, trsno²⁾, na prelomini repinasto³⁾ in se da kovati in variti. Iz njega se izdelujejo lemeži, motike, lopate, žreblji, žica itd. — Ponovitev.

a) po vprašanjih, b) skupno.

Tretja železova svrst je

3. jeklo, katero se dobi ali iz litega železa, ali iz kovaškega, ali pa iz obeh skupaj. Iz litega, ako se pihanje zraka na ali skoz raztopljeno lito železo pretrga, prej ko nastane iz njega kovaško železo; iz kovaškega, ako se kovaško železo v širokih cevih z ogljenim prahom razbeli in potem prekuje; iz obeh skupaj, ako se vzame okolu $\frac{1}{3}$ litega in $\frac{2}{3}$ kovaškega železa in se zmez raztopi ter dobro premeša. Jeklo je trdo, trše od presnega železa, prožno (elastično), kovno in varljivo, na prelomini drobno zrnato; da se mu lahko razna trdost (kako?)⁴⁾ Iz jekla delajo sekire, kose, srpe, nože, sablje, meče, peresa za kočije, ure itd. — Ponovitev a) po vprašanjih, b) skupno.

¹⁾ Kos železa vsake vrste mora biti pri roki. Dobi se prav lahko. Strt obroček iz železnega ognjišča ali kos račnja, to je lito železo; kos lopate, motike, debelj žrebelj itd., to je kovaško železo; stara kosa, srp, rezilo, to je jeklo. Vsake vrste se naj kos novo prelomi, da se more pokazati prelomina (Bruchfläche.)

²⁾ trsno = (sehnig) se vidi, kakor da bi bilo iz samih tankih vlaken sestavljeno.

³⁾ repinasto = (hackig), ako kos prelomimo, pokaže se na lomini vsa polna kaveljcev (repičev.)

⁴⁾ Ako se razbeljeno naglo shladi, postane zelo trdo, a bolj krhko; če se pa polagoma ohlaja, je mehkeje, zato pa bolj elastično.

IV. Branje bralnega odlomka.

V. Naloge za spisne vaje.

1. Popis jeklenca po vprašanjih: Kaj je jeklenec? Železna ruda. Kakšen se nahaja v zemlji? V kristalih ali gručav. V kaj so združeni kristali? V kristalne vzrastke ali kopuče. Kakšen je gručavi jeklenec? Zrnat. Kakšen je po barvi. Največ rjav ali siv. Kakšno lastnost še ima? Neprozoren. Kakšna je njegova raza? Belkasta. Kako trd je? Da ga ne rani noht, pač pa mehek žrebelj. Kako težek je? Blizo 4krat težji od vode. Kje ga je največ? V Erzbergu na Zgornjem Štajerskem in pri Hüttenbergu na Koroškem. Kakšna železna ruda je jeklenec? Zelo važna.

Slično se popišejo 2. rusi železovec, 3. magnetovec, 4. rjavi železovec.

5. Popis plaveža in plavžarije po miselnih besedah:

— — se tope v —. Plavež — — podobna peč. Sezidan je iz — —. Nov plavež — — —. Kurivo — — —. Gori na kurivo —. —. Na ogljije. Potem spet —. In vedno tako naprej. Globoko doli v — — — topiti. Raztopljeno — in raztopljene — — zbirajo — —, — — spodaj, — — zgoraj. Čez nekoliko časa — — —. Iz plavža — — — — v — jame pred —. Luknja — zopet — —. Strknena primes — sname. Železna — — razbije.

6. Popis litega železa po vprašanjih:

Katero železo se imenuje lito? Ki pride iz plavža. Kakšno je? Je trdo, krhko — —. Kakšna je njegova prelomina? Zrnata. Katero lastnost še ima? Se ne da — —. Kaj se dela iz litega železa? Peči, cevi — —.

Enako se popiše 7. kovaško železo in 8. jeklo.¹⁾

— pr —.

Književna poročila.

„Jezičnik“. Knjiga Slovenska v XIX. veku C. Petindvajseto leto — je ravnokar izšel. Ta letnik posebno zanimljiv, ker obravnava književno delovanje pisateljev najnovejše dōbe ter opisuje 82 moŹ, ki so nam večinoma še v živem spominu. Ker se je napravilo le prav malo odtisov te znamenite knjige, naj brŹ seŹe po njej, kdor jo Źeli imeti. Na prodaj je v „Katoliški Bukvarni“ v Ljubljani po 60 kr. izvod, po pošti 65 kr. Po „Slov.“

„Učiteljski Tovariš“. List za šolo in dom prinaša v štev. 1. sledečo vsebino: Zdravko: Tovariš k novemu letu. Pesen. — Vabilo k naročbi. P. n. slavnim šolskim voditeljstvom, gg. učiteljem in učiteljicam! — Franjo Gabersšek: Otroška individualnost IV. — Zdravko: Risanje, sredstvo pri nazor-nem nauku. — Zapreke pri vspešnem pouku in dobri odgoji. „Konferenčna razprava pri okrajni učiteljski skupščini v Ljubljani v 17. dan julija preteč. l. govoril Fr. Kavčič. — Iz šole za šolo. Kazalni pouk. Zima Razgovor. — Književnost. — Dopisi. — Raznoterosti. — Razpisi učiteljskih služeb. — Premene pri učiteljstvu. — „Učiteljski tovariš“ je najstareji slovenski šolski list, izhaja

¹⁾ Ta obravnava je „učna slika“ v pravem pomenu besede, ker pride v resnici iz šole in ne od „zelene mize“! Jaz sem obravnaval stvarino v zadnjem letu srednje stopnje. Komu se zdi obravnava preteŹka za srednjo stopnjo, naj jo obravnava na višji; v tem slučaja seveda odpade IV. točka, „Branje bralnega odlomka“.

1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. Naroča se nanj pri R. Milicu v Ljubljani.

„Slovenski Pravnik“, ki je koncem l. 1883. prenehal, začel je zopet izhajati. Izdaja in ureduje ga dr. Alfonz Mosché. Prva številka ima nastopno vsebino: Kakošen vpliv imajo določila § 2. post. z dne 10. junija 1887. št. 74 d. z. na prej pridobljene zastavne pravice. — K obdačenju žganih pijač. — Pravniški razgovori. Pravni pregled za leto 1887. — Slovensko pravniško društvo. — Pravosodje. (Posebno zvršilo z likvidacijsko sodbo v konkurzu prisojenih troškov ni dovoljeno. — O motenji posesti. Pravica sorodnikov, tožiti v slučajih § 495. k. z.) Listek. — Književnost. — Drobne vesti. — Navajajoč zanimivo to vsebino, priporočamo „Slov. Pravnika“ občinstvu slovenskemu, zlasti pa pravnikom slovenskim, na katere gospod izdajatelj apeluje v predgovoru „naj vsaki po svoji moči pripomaga, da postane list veren izraz teženj in želja naših.“

„Ljubljanski Zvon“ prinaša v I. zvezku naslednjo vsebino: Gorážd: „Stara pravda“. Venec balad. — 2. Josip Staré: Vanda. Povest. — 3. K. Pirc: Iz Bremna v New-York. — 4. Fr. Gestrin: V snegu. Pesem. — 5. Ivan Vrhovec: Iz domače zgodovine. I. — 6. A. Fekonja: Vila Slovinska. — 7. Eugen Lah: Ljubljana v ljudopisnem oziru. — 8. A. Planinec: Na počitnicah — 9. Dr. Karl vitez Bleiweis-Trsteniški: Kaj imenujemo bolezen uma? — 10. Književna poročila: V. Oblak: V. Brandl, a) Život Pavla Jos. Šafařika. V Brně 1887, 8°, 141. b) Život Karla Jaromira Erbena. V Brně 1887, 8°, 97. — 11. V. Oblak: Čakavski drobec z l. 1554. — 12. Listek: Bibliografija slovenska. — „Slovan“. — „Slovanski svet“. — Dvanajst večerov. — Hrvaška književnost. — „Matica Hrvatska“. — Triglav. — Učenke v petih delih sveta. — Drobnotice. —

Ker je „Ljubljanski Zvon“ zdaj, ko je nehal izhajati „Slovan“, jedini večji, širšim krogom našega razumništva namenjeni leposloven list slovenski, pozivljemo vse prijatelje slovenskega leposlovja, da si ga naročé. „Ljubljanski Zvon“ podaje zlasti nam učiteljem po dneva trudapolnem delu na večer kratkočasno pa tečno duševno hrano. Vreden je toraj po vsem tudi naše podpore. „Ljubljanski Zvon“ stoji vse leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30 kr., četrť leta 1 gld. 15. kr.

Gorski odmevi, čveteroglasne pesni, zložil in založil H. Volarič, učitelj v Kozani pošta Cormons bl. Gorice; cena 70 kr., po pošti 5 kr. več. Zopet nova prikazen v glasbi slovenski, katero slobodno veseli pozdravljamo. Strokovnjaško oceno prinesel je že „Slovan“; naj tukaj zadostuje povedati, da je bila zlagatelju laskava. Zvezek nam poda 6 moških in 5 mešanih zborov, ki bodo pevskim društvom še posebno ugajala zato, ker niso težka. Zatoraj je toplo priporočamo.

Dopisi.

Celje. V zadevi osnove občne zaveze slovenskih učiteljskih društev razposlalo je celjsko učiteljsko društvo vsem dotičnim društvom po Slovenskem to-le okrožnico: „Slavno učit. društvo v“.

Prepričan sem, da je že marsikateri ud Vašega sl. društva, bodisi na tihem, bodi-si javno gojil željo, da bi se združili tudi učitelji delujoči v slovenskem delu Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja, podobno nemškim učiteljem, imajočim svoj „deutsch-österr. Lehrerbund“, hrvatskim s svojo „zavezo hrvat. učit. društva“, češkim imajočim svoj „ustředni spolek“ i. dr., v eno veliko društvo, zavezo, Da-si je toraj ta želja že dolgo med slovenskim učiteljstvom, vendar je, ker jej

je nedostajalo prave enotne organizacije, ostala le — želja. Da bi pa želja postala vendar enkrat „kri in meso“ sklenilo je podpisano učiteljsko društvo v svoji seji dne 2. nov. t. l. vzeti to delo v roke.

Ne bom tu v dolgih besedah razlagal namena in važnosti take „zaveze slov. učiteljskih društev“, p. n. gosp. udi Vašega sl. društva najdejo to razloženo v govoru našega tovariša g. Fr. Kocbek-a, ponatisnjenem v letošnjem „Popotniku“ štev. 22 in 23, nego le na kratko naj navedem, da bi ona

- a) se potegovala za naše šolske in stanovske interese; (mar nimamo v tem obziru mnogo želj in prošenj?)
- b) skušala sčasoma ustanoviti privatno „podporno društvo slovenskih učiteljev“;
- c) postavila sčasoma v kakem domačem mestu ali toplicah „Slovenski učit. dom“, učiteljem, išočim si zdravja, v porabo, kakor ga imajo nemški kolegi v Karlovih varih, a hrvatski ga v kratkem dobodo;
- č) izdaval po mogočesti razne pedagoške knjige in organizovano knjižnico za slov. mladino;
- d) s tem, da bi imela svoja letna zborovanja zdaj v tej, zdaj v onej kronovini ter svoje lastno glasilo, širila medsebojno spoznanje in kolegijalnost slov. učiteljev.

To bi bil toraj v glavnih potezih delokrog „zaveze slov. učit. društev“; podrobnosti določil bi prvi občni zbor.

Z ozirom na predstoječe dovoljujem si torej

- a) kolegijalno vprašanje: Je-li Vaše sl. društvo voljno pristopiti kot ud k tej zavezi?
- b) prijateljsko prošnjo: Sl. društveno vodstvo naj blagovoli dotični ukrep kar najprej mogoče podpisnemu javiti.

Za odbor Celjskega učit. društva:

Tone Brezovnik,
t. č. predsednik.

Vojnik, dne 1. decembra 1887.

Iz Žalca. Dne 29. dec. je imelo celjsko učiteljsko društvo svoj letni glavni zbor, katerega se je vdeležilo navzlic hudemu mrazu zadostno število članov. Ob 11. uri otvori prvosednik zborovanje presrečno pozdravljajoč navzoče. Zapisnikar prečita zadnji zapisnik, kateri se odobri.

Potem prečita prvosednik „okrožnico“, katero je razposlal začetkom meseca decembra slovenskim učiteljskim društvom, vabeč jih, naj pristopijo k namera-vani zvezi. — Na to razvije v glaynih potezih misli o ustanovljenju prepotre-bnega „Privatnega podpornega društva za slovenske učitelje.“ To društvo imelo bi nalog učitelje podpirati pri večjih selitvah, v boleznih ter bi prirejalo tudi umrlim tovarišem dostojen pogreb. Natančnejša izvestja in pred-loge objavil bode v kratkem g. A. Brezovnik sam v naših listih, kakor je obljubil.

Iz tajnikovega poročila naj posnamemo le-to: Naše društvo je v 17. letu svojega obstanka delovalo zelo marljivo ter je imelo razun glavnega zbora 8 mesečnih zborovanj (dné 13. jan., 3. marca, 6. aprila, 5. in 31. maja, 7. jul., 2. nov. in 1. dec.) Društvo priredilo je tudi dva izleta: 5. maja v St. Pavel v Savinjski dolini in 7. jul. v St. Jurij na južni železnici. — Samostalne predmete obravnavali so v teku leta sledeči gg. tovariši: Brezovnik — „O šolskih knjižni-cah“ in „Učni poskus iz somatologije“; Gradišnik — „Česa nam je treba“ in „O trboveljski razstvari s posebnim ozirom na šolski oddelek“; Grah — Delo-vanje učitelja v pomladi“; Klopčič — „O učnih pripomočkih“; Kocbek — „O zvezi slovenskih učiteljskih društev“; Petriček — „Učni poskus iz domovino-slovja“; Štukelj — „Kako naj učitelj goji národni jezik“; Zupan — „Namen petja v ljudski šoli“ in Zupanek — „O znamenitosti učiteljskih društev.“

Pred začetkom zborovanj peli so peveci vselej kako pesem. — V začetku leta imelo je društvo 3 častne ude (gg. dr. A. Lindner, dr. Fr. Močnik vitez in A. Praprotnik) in 33 pravih članov. Med letom pristopilo je 9 novih pravih članov, umrla pa dva: dr. A. G. Lindner in Fr. Koceli; izstopila sta 2 ude: Fr. Zemljič in J. Vidic, ki je poslal prvosednik „Lav. učit. društva.“ Tako šteje društvo koncem leta 41 udov: 2 častna in 39 pravih. — Zborovanja udeležilo se je povprečno 17—19 udov.

Važnejši sklepi društva so:

- a) §. 25 ad l. d. postave 8. febr. 1869 spremenil naj bi se tako, da bi vsaka def. nastavljena učiteljska moč imela aktivno in pasivno volilno pravico pri volitvi zastopnika v okr. šol. svet.
- b) Izdavanje knjižnice za mladino hoče podpirati društvo po svojih močeh.
- c) Prevzame ustanovo „zveze slovenskih učiteljskih društev.“
- đ) Osnuje „privatno podporno društvo za slovenske učitelje.“
- d) Velezaslužnemu podpiratelju slovenskega šolstva g. J. Legotu v Pragi poslalo je društvo zahvalno pismo. —

„Predlog g. A. Brezovnika, naj naše društvo prevzame osnovo omenjenega podpornega društva, vsprejme se enoglasno. V dotični odbor so voljeni: gg. A. Brezovnik, F. Koderman in J. Logar.“

Blagajnikovo poročilo imenovati je jako ugodnim. Vsled novega reda, predlaganega po g. A. Brezovnika, vršilo se je vplačevanje letnine redno, tako da je zabiležiti lep ostanek.

Potem se je vršila volitev novega odbora. Predsednik g. A. Brezovnik zahvali se v svojem in odborovem imenu vsem članom, ki so ga podpirali osobito po raznim referentom in dopisnikom; omeni nadalje, ako bi morda zopet njega volili, da ne more več tega častnega mesta prevzeti, ker nima več četrtkov prostih ter bi se ne mogel zborovanj udeležiti. Po odborovem odstopu vodi g. Koderman volitev novega odbora, ki je imela nastopni rezultat: Prvosednik g. J. Zupanek, Griže; namestnik g. F. Koderman, Frankolovo; tajnik g. Fr. Kocbek, Žalec; blagajnik in knjižničar g. A. Petriček, Žalec; pevovodja g. J. Zupan, Sv. Lenart pri Laškem; odbornika g. A. Gradišnik, Hrastnik in g. A. Brezovnik, Vojnik.

Pregledovalcem računov izvoljeni so: gg. Šah, Klopčič in Brence. — Društvenina ostane stara (1 gld.). — Za prihodnje leto 1888 naroči si društvo te-le časopise: „Popotnik“, „Učiteljski Tovariš“, „Napredak“ in Pädagogische Zeitschrift. — Poročevalcem izvoljena sta: g. Fr. Kocbek za „Popotnika“ in g. A. Gradišnik za „Učiteljski Tovariš.“

Ako se ozremo na društveno delovanje pretečenega leta, reči nam je, da je bilo isto precej šivahno. Dal Bog, da bi bilo to i v novem letu!

Fr. Kocbek.

Novice in razne stvari.

[Osobna vest.] G. Vekoslav Spinčič, c. kr. profesor na učiteljišču v Kopru in nadzornik za koperski in voloski okraj, je premeščen na žensko učiteljišče v Gorici.

[Šola za umetno vezanje in čipkarstvo v Ljubljani.] Finančno ministerstvo pritrdilo je nasvetu ministerstva za uk in bogočastje otvoriti še letos strokovno šolo za umetno vezanje in čipkarstvo. Nadejati se je tedaj, da kranjska dežela o veliki noči dobi za piruhe to že dolgo željeno šolo. Kadar bode šola popolna, imela bode čvetero učiteljskih močij. V zvezi s šolo bode tudi nadaljevalni tečaj.

„Sl. N.“

[Krajni šolski svet slovenjgraški] preskrbel je 80 šolskim otrokom, ki imajo daleč domu, opoludne gorko juho, katere se jim plačuje z milodari slovenjgraških prebivalcev.

Listnica.

Gospod Tone Brezovnik v Vojniku: Prav radi pripoznamo, da nam je pri sestavi „Imenika primernih knjig za šolarske knjižnice“, ki je priobčen na IX. strani letošnjega „Popotnik-ovega koledarja“ služil Vaš „Imenik za šolarske knjižnice primernih knjig“. Pa tudi Vi boste priznati morali, da sta „Imenika“, naj se po vsebini še tako vjemata, po obliki vendar le različna. In baš iz tega vzroka, ker namreč „Imenik“ ni „nespremenjeno“ po Vašem tiskan in ker Vašo občutljivost v tej zadevi poznamo, nismo postavili Vašega imena pod njega. Za priobčeno obliko pa smo se odločili zato, ker se nam dozdeva preglednejša. — Da pa si „avtorstva“ do „Imenika nikoli nismo prisvojevali, nam menda ni treba še poudarjati. Vsak lahko to razvidi po le površnem pregledu na „Imenik“. In če še opomnimo, da v Svojem „odprtem pismu“ v „Slov. Narodu“ očitno pripoznavate, da ste namenili Svoj „Imenik“ za javnost, čemu toraj toliko hrupa! Gosp. Gabršek, ki je tudi naš prijatelj, nam v očigled naše blage namere, z „Imenikom“ koristiti tovarišem — učiteljem, gotovo ne bode štel v greh, ako smo ga nevedé oškodovali. Mogoče tudi, da ga ravno tako s čem prav primernim za „Letnik“ odškodujemo. — Tičeč se Vašega pisma, čast. gosp. Brezovnik, pa še to: „Briefe sind Archive“. — Odkritosrčno vam pa rečemo, da od odlikovanca še nikdar nismo imeli tako robatega pisma v rokah, kakor je list, ki ste ga nam poslali Vi dne 3. t. m. Da se prepričate tega sami, Vam ga ob enem vrnemo. Morda se ga še kedaj — sramujete! — — — Gosp. S. M. v M.: „Slike“ so se Vam prav posrečile. Priobčevati je začnemo s prihodnjo številko. Le nadaljujte! — Gosp. Fr. B. v N. m.: Hvala lepa. Vašej želji vstrežemo, kolikor nam bode možno. — Gosp. F. K. v Ž. Pismo. Sicer pa lahko vganete sami, zakaj imena nismo izpustili. Srčen pozdrav!

NATEČAJI.

Štv. 733.

Podučiteljska služba

na četirirazrednici v **Središču** (Polstran), IV. plačilnega razreda, se stalno umešča

Prosilci, nemškega in slovenskega podučevanja zmožni, naj svoje prošnje do 25. januarja 1888 pri krajnem šolskem svetu vložijo.

Okr. šolski svet Ormož, dne 8. decembra 1887.

Predsednik: **Marek s. r.**

Štv. 670.

III.

Podučiteljska služba.

Na četirirazredni ljudski šoli pri **sv. Lenartu** se mesto podučitelja z dohodki III. plačilnega razreda definitivno umešča.

Prosilci naj svoje prošnje do 10. februarja t. l. krajnemu šolskemu svetu pri **sv. Lenartu** pošljejo.

Okr. šolski svet pri **sv. Lenartu**, dne 4. januarja 1888.

Predsednik: **Hein s. r.**

Štv. 1937.

I.

Podučiteljska služba.

Na četirirazredni ljudski šoli pri **sv. Ilju** na južni železnici se drugo mesto podučitelja z dohodki IV. plačilnega razreda razpisuje.

Prosilci naj svoje prošnje pošljejo do konca meseca januarja 1888 krajnemu šolskemu svetu pri **sv. Ilju**.

Okrajni šolski svet v **Mariboru**, dne 28. decembra 1887.

Predsednik: **Hein s. r.**

Štv. 15.

Podučiteljska služba.

Na četirirazrednici v **Ormožu**, III. plačilnega razreda, se stalno umešča.

Prosilci, nemškega in slovenskega podučevanja zmožni, naj svoje prošnje do 16. februarja 1888 pri krajnem šolskem svetu vložijo.

Okr. šolski svet v **Ormožu**, dne 4. januarja 1888.

Predsednik: **Marek s. r.**